

ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΣΟΥΣΑΜΙΟΥ ΣΕ ΑΥΤΟΤΕΛΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΗΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Κοινή Αγροτική Πολιτική 2028-2034

Τεχνικοοικονομική πρόταση προς το
Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Οκτώβριος 2026

1 Αντικείμενο και συνοπτική παρουσίαση της πρότασης

Η παρούσα πρόταση ζητά την ένταξη της καλλιέργειας σουσαμιού (*Sesamum indicum* L.) στις ενισχύσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής 2028–2034, μέσω αυτοτελούς παρέμβασης συνδεδεμένης εισοδηματικής στήριξης. Το σουσάμι αποτελεί καλλιέργεια με ιστορική παρουσία στην Ελλάδα, υπαρκτή εγχώρια και ευρωπαϊκή ζήτηση και προοπτικές ανάπτυξης ελληνικής παραγωγής. Η αναλυτική τεκμηρίωση που ακολουθεί υποστηρίζει την ανάγκη ένταξής του στον σχεδιασμό των ενισχύσεων.

Ως αρχικό επίπεδο τεχνικοοικονομικής αξιολόγησης προτείνεται ενδεικτική μοναδιαία στήριξη 600 €/ha, ήτοι 60 €/στρέμμα, με την τελική μοναδιαία τιμή, την έκταση αναφοράς, τον συνολικό προϋπολογισμό και τους ειδικούς όρους επιλεξιμότητας να καθορίζονται από τις αρμόδιες αρχές βάσει του τελικού θεσμικού πλαισίου και των διαθέσιμων παραγωγικών δεδομένων.

Στην αξιολόγηση πρέπει να ληφθούν ουσιαστικά υπόψη η υψηλή εξάρτηση από εισαγωγές και η σημαντική εκροή συναλλάγματος και χρηματικών πόρων προς το εξωτερικό για την προμήθεια μιας πρώτης ύλης που μπορεί να παραχθεί και στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα στοιχεία UN Comtrade που δημοσιεύονται στο WITS της Παγκόσμιας Τράπεζας, οι ελληνικές εισαγωγές σουσαμιού το 2024 ανήλθαν σε περίπου 39.103 τόνους, αξίας 82,5 εκατ. δολαρίων. Πρόκειται για την ακαθάριστη αξία των εισαγωγών και όχι για καθαρό εμπορικό έλλειμμα. Η δαπάνη αυτή αποτυπώνει το μέγεθος των χρηματικών πόρων που κατευθύνονται στο εξωτερικό για την προμήθεια σουσαμιού. Η ανάπτυξη ανταγωνιστικής εγχώριας παραγωγής μπορεί να υποκαταστήσει μέρος των εισαγωγών, να περιορίσει την αντίστοιχη εκροή πόρων και να διατηρήσει μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής αξίας στην Ελλάδα, ως εισόδημα παραγωγών και δραστηριότητα της εγχώριας αλυσίδας παραγωγής και μεταποίησης. [23, 24]

Το αίτημα στηρίζεται επίσης στην περιορισμένη σημερινή παραγωγική βάση, στα αγροκλιματικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας, στην επιστημονική τεκμηρίωση για τη συμπεριφορά της καλλιέργειας υπό περιορισμένη άρδευση, στις σύγχρονες αδιάρρηκτες ποικιλίες και στη δυνατότητα οργανωμένης, πλήρως ιχνηλάσιμης παραγωγής. Η τεχνικοοικονομική και θεσμική αξιολόγηση πρέπει να καθορίσει τον κατάλληλο σχεδιασμό και τους όρους της ενίσχυσης, συνεκτιμώντας το εισόδημα των παραγωγών, την εξοικονόμηση υδατικών πόρων όπου τεκμηριώνεται και τη συμβολή στη μείωση της εισαγωγικής εξάρτησης.

2 Ιστορική παρουσία και σημερινή κατάσταση της καλλιέργειας

Το σουσάμι δεν αποτελεί νέα ή άγνωστη καλλιέργεια για την ελληνική γεωργία.

Σύμφωνα με επίσημο τεχνικό ενημερωτικό υλικό του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κατά τη δεκαετία του 1970 η καλλιεργούμενη έκταση σουσαμιού στην Ελλάδα είχε φθάσει συνολικά περίπου τα 200.000–300.000 στρέμματα. [1]

Η έκταση αναφοράς που χρησιμοποιείται στην παρούσα πρόταση για το 2025 είναι περίπου 560 ha ή 5.600 στρέμματα, βάσει των διαθέσιμων στοιχείων εργασίας για τις δηλώσεις ΟΣΔΕ. Η οριστικοποίηση της σημερινής παραγωγικής βάσης και της έκτασης αναφοράς της παρέμβασης προτείνεται να γίνει από το ΥΠΑΑΤ με επίσημη εξαγωγή των στοιχείων δηλώσεων και παραδόσεων.

Η σύγκριση των δύο μεγεθών καταδεικνύει ότι η πρόταση δεν αφορά την εισαγωγή μιας άγνωστης καλλιέργειας στην ελληνική γεωργία, αλλά την αξιολόγηση των προϋποθέσεων για την ανασυγκρότηση μιας καλλιέργειας με ιστορικά σημαντική παραγωγική παρουσία στη χώρα.

3 Ελληνική αγορά και εξάρτηση από εισαγωγές

Η Ελλάδα διαθέτει ήδη σημαντική αγορά σουσαμιού, η οποία εξυπηρετείται σε πολύ μεγάλο βαθμό μέσω εισαγωγών.

Σύμφωνα με στοιχεία του CBI, οι ελληνικές εισαγωγές σουσαμιού ανήλθαν το 2024 περίπου σε 37.800 τόνους, κατατάσσοντας την Ελλάδα μεταξύ των σημαντικότερων ευρωπαϊκών αγορών. [3] Η βάση WITS/UN Comtrade καταγράφει για το ίδιο έτος περίπου 39.103 τόνους και αξία 82,5 εκατ. δολαρίων, δηλαδή ενδεικτικά 76,2 εκατ. ευρώ με τη μέση ετήσια ισοτιμία. Οι δύο δημοσιευμένες σειρές παρουσιάζουν διαφορά ως προς την ποσότητα· η χρηματική αποτίμηση βασίζεται αποκλειστικά στη σειρά WITS/UN Comtrade. [23, 24]

Οι εισαγωγές δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκη με την τελική εγχώρια κατανάλωση, καθώς μέρος των ποσοτήτων μπορεί να μεταποιείται, να αποθηκεύεται ή να επανεξάγεται. Ωστόσο, το μέγεθός τους αποτυπώνει την ύπαρξη μιας ήδη ανεπτυγμένης εμπορικής και μεταποιητικής αγοράς.

Η πολύ μεγάλη διαφορά μεταξύ της σημερινής περιορισμένης ελληνικής παραγωγικής βάσης και των εισαγόμενων ποσοτήτων δημιουργεί περιθώριο ανάπτυξης εγχώριας παραγωγής χωρίς να προϋποτίθεται πλήρης υποκατάσταση των εισαγωγών.

4 Ευρωπαϊκή αγορά και εξάρτηση από τρίτες χώρες

Η εξάρτηση από εισαγωγές δεν αποτελεί αποκλειστικά ελληνικό χαρακτηριστικό.

Για το 2024 το CBI αναφέρει εισαγωγές σουσαμιού περίπου 37.800 t στην Ελλάδα, 34.700 t στη Γερμανία, 22.100 t στην Ολλανδία και 12.500 t στην Πολωνία. Μόνο οι τέσσερις αυτές αγορές αντιπροσωπεύουν περίπου 107.100 τόνους. [3]

Σύμφωνα με την IndexBox, οι εισαγωγές σουσαμιού στην ευρωπαϊκή αγορά συνολικά ανήλθαν περίπου σε 180.000 τόνους το 2024, αξίας περίπου 462 εκατ. δολαρίων. Το μέγεθος αφορά την Ευρώπη συνολικά και όχι αποκλειστικά την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αποτυπώνει μια σημαντική αγορά στην οποία μπορεί να απευθυνθεί η ελληνική παραγωγή. [25]

Η ευρωπαϊκή παραγωγή παραμένει πολύ περιορισμένη και η αγορά βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε εξωτερικές πηγές εφοδιασμού. Η ανάπτυξη ελληνικής παραγωγής επομένως δεν συνδέεται μόνο με την εγχώρια αγορά. Εφόσον δημιουργηθεί επαρκής και ανταγωνιστική παραγωγική βάση, μπορεί να δημιουργήσει δυνατότητες εμπορικής διάθεσης και σε άλλες ευρωπαϊκές αγορές.

5 Αγροκλιματικές προϋποθέσεις και χαρακτηριστικά της Ελλάδας

Το σουσάμι είναι θερμόφιλη εαρινή καλλιέργεια, της οποίας η ανάπτυξη ευνοείται από υψηλές θερμοκρασίες και μακρά θερμή καλλιεργητική περίοδο, ενώ οι χαμηλές θερμοκρασίες αποτελούν περιοριστικό παράγοντα.

Οι κλιματικές συνθήκες σημαντικών πεδινών γεωργικών περιοχών της Ελλάδας, ιδιαίτερα στην Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα, παρουσιάζουν χαρακτηριστικά που δικαιολογούν την περαιτέρω αξιολόγηση και ανάπτυξη της καλλιέργειας.

Η ιστορική καλλιέργεια εκατοντάδων χιλιάδων στρεμμάτων στη χώρα αποτελεί επιπλέον ένδειξη της δυνατότητας προσαρμογής της καλλιέργειας στις ελληνικές συνθήκες.

Η σημασία της αξιολόγησης εναλλακτικών εαρινών καλλιεργειών ενισχύεται περαιτέρω σε ένα περιβάλλον αυξανόμενης κλιματικής μεταβλητότητας και πίεσης στους διαθέσιμους υδατικούς πόρους.

6 Υδατικοί πόροι ελλειμματική άρδευση και κλιματική ανθεκτικότητα

Η διαχείριση του αρδευτικού νερού αποτελεί κρίσιμο ζήτημα για την ελληνική γεωργία και ιδιαίτερα για τις εντατικά αρδευόμενες γεωργικές περιοχές.

Για τον λόγο αυτό, η αξιολόγηση μιας καλλιέργειας δεν πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά στην απόδοση ανά μονάδα έκτασης, αλλά να εξετάζει και τη συμπεριφορά της υπό διαφορετικά επίπεδα διαθεσιμότητας νερού.

6.1 Η κλιματική πίεση στη Θεσσαλία

Η μελέτη των Kairis et al. (2022) εξετάζει τις περιοχές Σωτήριο, Ζάππειο και Τρίκαλα, συγκρίνοντας την περίοδο 1981–2000 με τις περιόδους 2041–2060 και 2081–2100 υπό τα σενάρια RCP4.5 και RCP8.5. Οι προβολές δείχνουν άνοδο της θερμοκρασίας και μεταβολές των βροχοπτώσεων που επιβαρύνουν την ευαισθησία των εδαφών στην υποβάθμιση και την ερημοποίηση. Πρόκειται για προβολές συγκεκριμένων περιοχών και σεναρίων, οι οποίες τεκμηριώνουν την ανάγκη προσαρμογής του παραγωγικού σχεδιασμού. [14]

Η Τράπεζα της Ελλάδος, στην παρουσίαση των μελετών της ΕΜΕΚΑ το 2023, καταγράφει ενίσχυση των τάσεων ερημοποίησης στη Θεσσαλία και, στο δυσμενέστερο σενάριο μέχρι το τέλος του αιώνα, εκτιμώμενη μείωση της παραγωγής αραβοσίτου έως 41,7% και βαμβακιού έως 34,2%. Μεταξύ των μέτρων προσαρμογής περιλαμβάνονται η προστασία των εδαφών, η προσαρμογή του χρόνου σποράς, η επιλογή ειδών και ποικιλιών με βραχύτερο κύκλο για εξοικονόμηση νερού και νέα στρατηγική άρδευσης. Οι προβολές αυτές δεν αφορούν μετρημένες σημερινές απώλειες ούτε αποτελούν πρόβλεψη για το σουσάμι. [15]

Ο εγκεκριμένος το 2025 ΠεΣΠΚΑ Θεσσαλίας θέτει ως στόχο την ενίσχυση της περιφερειακής ανθεκτικότητας στην κλιματική αλλαγή. Η αξιολόγηση παραγωγικών επιλογών για τη γεωργία και τους υδατικούς πόρους εντάσσεται σε αυτήν την κατεύθυνση. Η περιφερειακή τεκμηρίωση ενισχύει το αίτημα να εξεταστεί το σουσάμι στον εθνικό σχεδιασμό, με ειδική παρακολούθηση στις περιοχές υδατικής πίεσης. [16]

6.2 Υδατική ζήτηση και ελληνική έρευνα

Ιδιαίτερη σημασία για την αξιολόγηση του υδατικού ζητήματος έχει η ελληνική επιστημονική τεκμηρίωση και ειδικότερα τα δεδομένα που αφορούν τη Θεσσαλία. Η μελέτη των Gourgouletis, Bariamis & Baltas (2020) για το Υδατικό Διαμέρισμα Θεσσαλίας καταγράφει τη γεωργία ως τον κυριότερο χρήστη νερού, με συμμετοχή που φθάνει έως το 95% της συνολικής ζήτησης, και εξετάζει την προγραμματισμένη/ελλειμματική άρδευση και τις αλλαγές στη διάρθρωση των καλλιεργειών ως εργαλεία εξοικονόμησης υδατικών πόρων. Στην ίδια μεθοδολογική βάση χρησιμοποιούνται ενδεικτικές αρδευτικές ανάγκες 499,1 mm για το βαμβάκι και 529,9 mm για τον αραβόσιτο, που αντιστοιχούν σε 499,1 και 529,9 m³/στρέμμα αντίστοιχα. Οι τιμές αυτές είναι ενδεικτικές ανάγκες της συγκεκριμένης μεθοδολογίας, όχι μετρήσεις για κάθε σημερινό αγρό. Η μελέτη δεν συγκρίνει απευθείας το σουσάμι με τις δύο καλλιέργειες. [12]

Η εργασία των Petsoulas et al. (2026), από το Ινστιτούτο Βιομηχανικών και Κτηνοτροφικών Φυτών του ΕΛΓΟ –ΔΗΜΗΤΡΑ, περιγράφει πείραμα του 2025 στη Λάρισα με 588 πειραματικές εγγραφές σουσαμιού υπό

πλήρη άρδευση (ENV1) και τελική ξηρασία (ENV2). Η σπορά έγινε στις 22 Μαΐου και η άρδευση της ENV2 διακόπηκε στις 7 Ιουλίου, στην έναρξη της αναπαραγωγικής περιόδου. Η σωρευτική διαφορά νερού ήταν 135 mm, δηλαδή 135 m³/στρέμμα. Η έρευνα αφορά τηλεπισκόπηση και επιλογή γενετικού υλικού· δεν αποτελεί δοκιμή εμπορικής απόδοσης. Η διαφορά νερού δεν είναι συνολική αρδευτική απαίτηση ούτε εξοικονόμηση έναντι βαμβακιού ή αραβοσίτου. [13]

Προγενέστερη εργασία της ίδιας ερευνητικής ομάδας, δημοσιευμένη το 2022, αξιολόγησε 24 γενότυπους σουσαμιού με κανονική και όψιμη σπορά κατά τα έτη 2020 και 2021. Η χρήση φασματικών δεικτών για την επιλογή υλικού δείχνει ότι υπάρχει ελληνική ερευνητική βάση για την καλλιέργεια και τη βελτίωσή της. Η εργασία υποστηρίζει τη σύνδεση της δημόσιας παρέμβασης με έρευνα και τοπικές δοκιμές, χωρίς να παρέχει από μόνη της εγγύηση συγκεκριμένης εμπορικής απόδοσης. [17]

6.3 Διεθνή και μεσογειακά πειραματικά ευρήματα

Η συγκριτική μελέτη των Rabuayon et al. (2019) εξέτασε βαμβάκι, σόργο και σουσάμι υπό διαφορετικά επίπεδα ελλειμματικής άρδευσης. [5]

Στο συγκεκριμένο πείραμα, η αύξηση της άρδευσης αύξησε την παραγωγικότητα του βαμβακιού και του σόργου, ενώ η παραγωγικότητα του σουσαμιού δεν αυξήθηκε στατιστικά σημαντικά με την αύξηση της άρδευσης. Παράλληλα, οι αποδόσεις του σουσαμιού δεν παρουσίασαν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των διαφορετικών μεταχειρίσεων ελλειμματικής άρδευσης.

Ιδιαίτερη σημασία έχει ότι, σε συνθήκες περιορισμένης άρδευσης στις οποίες καταγράφηκαν απώλειες απόδοσης έως 40% στο βαμβάκι και 25% στο σόργο, δεν καταγράφηκε αντίστοιχη στατιστικά σημαντική μείωση της παραγωγικότητας του σουσαμιού.

Στη μεσογειακή μελέτη των Baştuğ et al. (2021), δύο ποικιλίες σουσαμιού εξετάστηκαν χωρίς άρδευση και με εφαρμογές στο 25%, 50%, 75% και 100% της εξάτμισης λεκάνης, διορθωμένης για τη φυτική κάλυψη. Η μειωμένη άρδευση γενικά μείωσε την απόδοση, ενώ η μεταχείριση 50% μεγιστοποίησε την αποδοτικότητα χρήσης νερού στις δύο ποικιλίες. Η ελλειμματική άρδευση μείωσε επίσης την ελαιοπεριεκτικότητα και αύξησε την πρωτεϊνοπεριεκτικότητα. Συνεπώς, ο σχεδιασμός πρέπει να συνεκτιμά παραγωγή, νερό και ποιότητα και να προσαρμόζεται στην ποικιλία και το περιβάλλον. [6]

Νεότερη μελέτη των Akin & Cemek (2025), με πειραματισμό το 2019–2020 σε μεσογειακό κλίμα, εξέτασε υπόγεια στάγδην άρδευση σε διαφορετικά βάθη και επίπεδα υδατικού ελλείμματος. Η μεταχείριση με αγωγούς σε βάθος 40 cm και παροχή 70% της πλήρους άρδευσης εμφάνισε την υψηλότερη υδατική παραγωγικότητα στο συγκεκριμένο πείραμα. Το εύρημα υποστηρίζει τη δοκιμή συνδυασμών ποικιλίας και αρδευτικής τεχνικής. Δεν μεταφέρεται αυτομάτως σε ελληνικά χωράφια και δεν σημαίνει ότι η μέγιστη υδατική παραγωγικότητα ταυτίζεται με τη μέγιστη απόδοση ή το μέγιστο εισόδημα. [18]

Τα ελληνικά αυτά δεδομένα, σε συνδυασμό με τη διεθνή βιβλιογραφία, ενισχύουν την επιστημονική βάση για την περαιτέρω αξιολόγηση του σουσαμιού ως εαρινής παραγωγικής επιλογής σε περιοχές όπου η διαθεσιμότητα αρδευτικού νερού αποτελεί αυξανόμενο περιοριστικό παράγοντα.

Τα στοιχεία αυτά δεν επιτρέπουν τον καθορισμό ενός ενιαίου ποσοστού εξοικονόμησης νερού που να μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις περιοχές, ποικιλίες, εδάφη και καλλιεργητικές συνθήκες. Τεκμηριώνουν, όμως, σοβαρό επιστημονικό ενδιαφέρον για την περαιτέρω αξιολόγηση του σουσαμιού υπό συνθήκες περιορισμένης διαθεσιμότητας αρδευτικού νερού.

7 Αγρονομική ένταξη της καλλιέργειας στα ελληνικά παραγωγικά συστήματα

Το σουσάμι αποτελεί εαρινή παραγωγική καλλιέργεια που μπορεί να ενταχθεί με ευελιξία στα ελληνικά παραγωγικά συστήματα, ανάλογα με τις εδαφοκλιματικές συνθήκες, τη διαθεσιμότητα νερού και τον παραγωγικό σχεδιασμό κάθε γεωργικής εκμετάλλευσης.

Η δυνατότητα ένταξής του σε διαφορετικά καλλιεργητικά συστήματα αποτελεί πρόσθετο αγρονομικό χαρακτηριστικό, χωρίς να μεταβάλλει τον βασικό χαρακτήρα της παρούσας πρότασης, η οποία αφορά την ανάπτυξη της ίδιας της παραγωγής σουσαμιού. Παράλληλα, υπάρχουν πλέον αδιάρρηκτες ποικιλίες σουσαμιού που συγκρατούν τον σπόρο στις κάψες, περιορίζουν δραστικά τις απώλειες από τίναγμα και επιτρέπουν τη μηχανική συγκομιδή με θεριζοαλωνιστική μηχανή. [19]

Η σύνθεση των Tamburini et al. (2020), με βάση 98 μετααναλύσεις και 5.160 πρωτογενείς μελέτες, διαπίστωσε ότι οι πρακτικές γεωργικής διαφοροποίησης μπορούν συνολικά να ενισχύσουν τη βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες χωρίς αντίστοιχη συνολική υποβάθμιση της απόδοσης. Πρόκειται για γενική τεκμηρίωση της διαφοροποίησης, όχι για ειδικό πείραμα σουσαμιού στην Ελλάδα. Η διεύρυνση των διαθέσιμων εαρινών καλλιεργειών μπορεί να εξεταστεί ως εργαλείο διαχείρισης παραγωγικού κινδύνου, με τοπική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων. [20]

Η ανάπτυξη της καλλιέργειας μπορεί να υποστηριχθεί με κατάλληλες καλλιεργητικές οδηγίες ανά περιοχή και γεωπονική υποστήριξη των παραγωγών.

8 Ασφάλεια τροφίμων διαφοροποίηση εφοδιασμού και ιχνηλασιμότητα

Η ανάπτυξη ελληνικής παραγωγής δεν πρέπει να παρουσιάζεται ως απάντηση σε μία γενικευμένη υπόθεση ότι το εισαγόμενο σουσάμι είναι μη ασφαλές. Υπάρχει, ωστόσο, σαφές ενδιαφέρον για διαφοροποίηση των πηγών εφοδιασμού και ενίσχυση της ιχνηλασιμότητας.

Η ευρωπαϊκή αγορά έχει κατά το παρελθόν αντιμετωπίσει σημαντικά περιστατικά που αφορούσαν εισαγόμενες παρτίδες σουσαμιού, με χαρακτηριστική την ευρεία διαχείριση μέσω του συστήματος RASFF το 2020 περιστατικών αιθυλενοξειδίου σε σουσάμι προέλευσης Ινδίας. [10]

Παράλληλα, η ευρωπαϊκή νομοθεσία προβλέπει αυξημένους επίσημους ελέγχους για συγκεκριμένες κατηγορίες τροφίμων και συγκεκριμένες χώρες προέλευσης βάσει του εκάστοτε αξιολογούμενου κινδύνου.

Μια οργανωμένη ελληνική παραγωγική αλυσίδα μπορεί να προσφέρει δυνατότητα πλήρους παρακολούθησης του προϊόντος σε όλα τα βασικά στάδια: αγροτεμάχιο → παραγωγός → πολλαπλασιαστικό υλικό → καλλιεργητική περίοδος → συγκομιδή → παρτίδα → καθαρισμός/τυποποίηση → τελικός αποδέκτης.

Η ιχνηλασιμότητα αυτή αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό χαρακτηριστικό για μία πρώτη ύλη που κατευθύνεται στη βιομηχανία τροφίμων.

Η συμμόρφωση πρέπει να καλύπτει υπολείμματα φυτοπροστατευτικών, μικροβιολογικούς κινδύνους, υγρασία, καθαρότητα, αποθήκευση και τις προδιαγραφές του τελικού αγοραστή. Η ελληνική προέλευση διευκολύνει την παρακολούθηση της αλυσίδας, αλλά δεν υποκαθιστά τους ελέγχους ασφάλειας και τις ορθές πρακτικές. Η αγορά ζητά αποδεδειγμένη συνέπεια στην ποιότητα και στις παραδόσεις. [21]

9 Ανάγκη που καλείται να αντιμετωπίσει η παρέμβαση

Η προτεινόμενη παρέμβαση καλείται να αντιμετωπίσει έναν συνδυασμό αναγκών: την εξαιρετικά περιορισμένη σημερινή παραγωγική βάση σε σχέση με το μέγεθος της ελληνικής αγοράς, την υψηλή εξάρτηση από εισαγόμενη πρώτη ύλη, την ανάγκη δημιουργίας σταθερής και οργανωμένης εγχώριας παραγωγής, τη διεύρυνση των διαθέσιμων εαρινών παραγωγικών επιλογών, την αυξανόμενη πίεση στους διαθέσιμους υδατικούς πόρους, την ενίσχυση της διαφοροποίησης των πηγών εφοδιασμού και της ιχνηλασιμότητας και τη σύνδεση της πρωτογενούς παραγωγής με πραγματική και ήδη υφιστάμενη ζήτηση της βιομηχανίας τροφίμων.

Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, η συνδεδεμένη εισοδηματική στήριξη μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για τη σταδιακή δημιουργία σταθερής παραγωγικής βάσης, εφόσον συνδέεται με πραγματική παραγωγή και πραγματική εμπορική διάθεση.

10 Προτεινόμενη μορφή και βασικές αρχές επιλεξιμότητας

Προτείνεται να αξιολογηθεί η δημιουργία αυτοτελούς παρέμβασης συνδεδεμένης εισοδηματικής στήριξης για το σουσάμι, με αρχικό ενδεικτικό επίπεδο τεχνικοοικονομικής αξιολόγησης 600 €/ha = 60 €/στρέμμα.

Οι τελικοί όροι επιλεξιμότητας αποτελούν αρμοδιότητα των αρμόδιων αρχών. Ως βασικές αρχές σχεδιασμού μπορούν να εξεταστούν: δήλωση της καλλιέργειας και του αντίστοιχου αγροτεμαχίου στο ΟΣΔΕ, χρήση νόμιμα διακινούμενου και αποδεδειγμένης προέλευσης πολλαπλασιαστικού υλικού, πραγματική εγκατάσταση και ολοκλήρωση της καλλιέργειας, πραγματοποίηση συγκομιδής, τεκμηριωμένη πώληση ή παράδοση του προϊόντος σε νόμιμη επιχείρηση, μεταποιητική μονάδα, συνεταιρισμό ή αναγνωρισμένη οργάνωση παραγωγών και δυνατότητα ιχνηλασιμότητας της παραγόμενης ποσότητας.

Με τον τρόπο αυτό, η συνδεδεμένη εισοδηματική στήριξη συνδέεται άμεσα με πραγματική παραγωγική δραστηριότητα και πραγματική εμπορική διάθεση του ελληνικού σουσαμιού.

Η προέλευση του σπόρου προτείνεται να τεκμηριώνεται με παραστατικό νόμιμης εμπορικής διακίνησης, στο οποίο αναγράφονται ο προμηθευτής, ο αγοραστής, η ποσότητα, η ποικιλία ή εμπορική ταυτότητα και ο κωδικός παρτίδας, όπου υπάρχει. Η αλυσίδα παραστατικών πρέπει να επιτρέπει τη σύνδεση της αρχικής προμήθειας με τη διάθεση στον παραγωγό.

Η οργανωμένη διάθεση προτείνεται να στηρίζεται σε σύμβαση πώλησης του προϊόντος με νόμιμη επιχείρηση εμπορίας, μεταποιητική μονάδα, συνεταιρισμό ή οργάνωση παραγωγών. Τα παραστατικά παράδοσης ή πώλησης πρέπει να συνδέονται με την καλλιέργεια και τον παραγωγό. Ο σχεδιασμός χρειάζεται δυνατότητα συμμετοχής σε περισσότερες επιχειρήσεις και διαφανείς όρους, ώστε η παρέμβαση να εξυπηρετεί το σύνολο της παραγωγικής αλυσίδας.

Δεν προτείνεται στο παρόν στάδιο συγκεκριμένη ελάχιστη στρεμματική απόδοση ως όρος επιλεξιμότητας. Τυχόν σχετικό όριο πρέπει να προκύψει από αντιπροσωπευτικά ελληνικά δεδομένα και να λαμβάνει υπόψη τις διαφοροποιήσεις μεταξύ περιοχών και ετών, καθώς και τις περιπτώσεις αναγνωρισμένης ζημιάς. Η απαίτηση πραγματικής παραγωγής και τεκμηριωμένης παράδοσης παραμένει βασική αρχή.

11 Αναμενόμενος παραγωγικός και δημόσιος σκοπός

Η προτεινόμενη παρέμβαση δεν αποσκοπεί αποκλειστικά στην εισοδηματική στήριξη των παραγωγών, αλλά στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την ανάπτυξη μιας οργανωμένης και βιώσιμης ελληνικής αλυσίδας παραγωγής σουσαμιού.

Ειδικότερα, επιδιώκεται η σταδιακή ανάπτυξη σταθερής ελληνικής παραγωγικής βάσης, η κάλυψη μέρους μιας ήδη υφιστάμενης και σημαντικής εγχώριας ζήτησης, η διαφοροποίηση των πηγών εφοδιασμού της ελληνικής βιομηχανίας τροφίμων, η παραγωγή πλήρως ιχνηλάσιμης πρώτης ύλης ευρωπαϊκής προέλευσης, η διεύρυνση των διαθέσιμων εαρινών παραγωγικών επιλογών, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου η διαχείριση των υδατικών πόρων αποκτά αυξανόμενη σημασία, και η δημιουργία προϋποθέσεων για εμπορική διάθεση ελληνικού σουσαμιού και σε άλλες ευρωπαϊκές αγορές.

Η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης μπορεί να αξιολογείται με μετρήσιμους δείκτες, όπως η εξέλιξη της καλλιεργούμενης έκτασης, η πραγματικά παραγόμενη και εμπορευόμενη ποσότητα και η σταθερότητα της σύνδεσης μεταξύ πρωτογενούς παραγωγής και αγοράς.

12 Ενδεικτικά σενάρια ανάπτυξης και δημοσιονομικής επίπτωσης

Για την αποτύπωση της τάξης μεγέθους που θα μπορούσε να έχει η ανάπτυξη της καλλιέργειας, εξετάζονται τρία ενδεικτικά σενάρια: 50.000, 100.000 και 200.000 στρέμματα.

Για τις ανάγκες αποκλειστικά της σεναριακής ανάλυσης χρησιμοποιείται συντηρητική τεχνική παραδοχή μέσης παραγωγής 130 kg/στρέμμα. Η τιμή αυτή αποτελεί αποκλειστικά παραδοχή υπολογισμού και δεν αποτελεί πρόταση ελάχιστης επιλέξιμης απόδοσης.

Έκταση	Παραδοχή απόδοσης	Ενδεικτική παραγωγή	Ετήσια στήριξη στα 60 €/στρ.
50.000 στρ.	130 kg/στρ.	6.500 t	€3,0 εκατ.
100.000 στρ.	130 kg/στρ.	13.000 t	€6,0 εκατ.
200.000 στρ.	130 kg/στρ.	26.000 t	€12,0 εκατ.

Σε σύγκριση με τις ελληνικές εισαγωγές σουσαμιού, οι οποίες ανήλθαν περίπου σε 37.800 τόνους το 2024, οι παραπάνω ενδεικτικές ποσότητες αντιστοιχούν αριθμητικά περίπου στο 17%, 34% και 69%, αντίστοιχα.

Η σύγκριση αυτή χρησιμοποιείται αποκλειστικά για να αποτυπώσει την τάξη μεγέθους της υφιστάμενης αγοράς σε σχέση με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης της ελληνικής παραγωγής. Δεν αποτελεί πρόβλεψη αντίστοιχης υποκατάστασης των εισαγωγών, καθώς οι πραγματικές εμπορικές ροές εξαρτώνται από την ποιότητα, τις προδιαγραφές, τις τιμές, τη μεταποίηση και τη ζήτηση της αγοράς.

13 Σχέση των σεναρίων με την ιστορική παραγωγική βάση

Τα παραπάνω σενάρια μπορούν να εξεταστούν και σε σχέση με την ιστορική παρουσία του σουσαμιού στην ελληνική γεωργία.

Τα 50.000 στρέμματα αντιστοιχούν περίπου στο 17–25% της ιστορικά αναφερόμενης έκτασης των 200.000–300.000 στρεμμάτων. Τα 100.000 στρέμματα αντιστοιχούν περίπου στο 33–50%. Ακόμη και το ανώτερο

σενάριο των 200.000 στρεμμάτων βρίσκεται στο κατώτερο όριο της έκτασης που αναφέρει το ΥΠΑΑΤ για τη δεκαετία του 1970.

Τα μεγέθη αυτά δεν αποτελούν στόχους ή προβλέψεις καλλιεργούμενης έκτασης. Αποτελούν σενάρια αναφοράς για την αξιολόγηση της δυνητικής παραγωγικής και δημοσιονομικής διάστασης μιας σταδιακής ανάπτυξης της καλλιέργειας.

14 Θεσμικό και μεθοδολογικό σημείο αναφοράς κτηνοτροφική σόγια

Χρήσιμο διοικητικό και μεθοδολογικό σημείο αναφοράς αποτελεί η υφιστάμενη παρέμβαση συνδεδεμένης εισοδηματικής στήριξης για την κτηνοτροφική σόγια.

Στον σχεδιασμό του ελληνικού Στρατηγικού Σχεδίου ΚΑΠ χρησιμοποιήθηκε για την περίοδο 2025–2027 προβλεπόμενη έκταση 3.450 ha και μοναδιαίο ποσό αναφοράς 529 €/ha, από τα οποία προέκυπτε ετήσιος προϋπολογισμός 1.825.050 ευρώ.

Για το έτος ενίσχυσης 2025, μετά τον προσδιορισμό των επιλέξιμων εκτάσεων, η τελική μοναδιαία τιμή της συνδεδεμένης εισοδηματικής στήριξης για την κτηνοτροφική σόγια καθορίστηκε σε 608 €/ha ή 60,80 €/στρέμμα. [9]

Τα στοιχεία αυτά δεν χρησιμοποιούνται για να εξομοιωθεί το σουσάμι με τη σόγια. Αποτελούν διοικητικό και μεθοδολογικό σημείο αναφοράς για την τάξη μεγέθους υφιστάμενων παρεμβάσεων συνδεδεμένης εισοδηματικής στήριξης.

Το προτεινόμενο επίπεδο των 600 €/ha για το σουσάμι θα πρέπει συνεπώς να αξιολογηθεί αυτοτελώς, βάσει των χαρακτηριστικών και αναγκών της συγκεκριμένης καλλιέργειας.

15 Θεσμικό πλαίσιο και ΚΑΠ 2028–2034

Στο ισχύον πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, το άρθρο 32 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115 προβλέπει τη δυνατότητα χορήγησης συνδεδεμένης εισοδηματικής στήριξης σε ενεργούς γεωργούς, με τη μορφή ετήσιας ενίσχυσης ανά εκτάριο ή ζώο.

Οι σχετικές παρεμβάσεις αποσκοπούν στην υποστήριξη επιλέξιμων τομέων και παραγωγών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, της βιωσιμότητας ή της ποιότητας.

Το άρθρο 33 περιλαμβάνει ρητά τους ελαιούχους σπόρους μεταξύ των τομέων στους οποίους μπορεί να χορηγηθεί συνδεδεμένη εισοδηματική στήριξη όταν είναι σημαντικοί για κοινωνικοοικονομικούς ή περιβαλλοντικούς λόγους.

Το συγκεκριμένο κανονιστικό πλαίσιο αφορά την τρέχουσα περίοδο της ΚΑΠ και δεν προδικάζει το τελικό θεσμικό πλαίσιο της περιόδου 2028–2034. Αποτελεί, ωστόσο, σαφές θεσμικό προηγούμενο ως προς τη δυνατότητα αξιολόγησης παρεμβάσεων συνδεδεμένης εισοδηματικής στήριξης στον τομέα των ελαιούχων σπόρων.

Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΚΑΠ 2028–2034 εξακολουθεί να περιλαμβάνει τη συνδεδεμένη εισοδηματική στήριξη και κίνητρα για βιώσιμες πρακτικές. Πρόκειται για υπό διαμόρφωση πλαίσιο, όχι για ήδη θεσπισμένο δικαίωμα ενίσχυσης του σουσαμιού. Το εθνικό αίτημα προτείνεται να

τεκμηριώνει ταυτόχρονα τις παραγωγικές δυσκολίες, τη σημασία για την αγορά και τη δυνατότητα περιβαλλοντικής προσαρμογής. [22]

Η Ελλάδα βρίσκεται ήδη στη διαδικασία Εθνικού Διαλόγου και δημόσιας διαβούλευσης για τη διαμόρφωση της ΚΑΠ 2028–2034. Η παρούσα πρόταση κατατίθεται στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, προκειμένου η δυνατότητα δημιουργίας αυτοτελούς παρέμβασης για το σουσάμι να εξεταστεί εγκαίρως κατά τον εθνικό σχεδιασμό.

16 Συμπέρασμα και πρόταση προς το Υπουργείο

Με βάση τα στοιχεία που παρουσιάζονται στην παρούσα πρόταση, προτείνεται να αξιολογηθεί από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων η δυνατότητα δημιουργίας αυτοτελούς παρέμβασης συνδεδεμένης εισοδηματικής στήριξης για την καλλιέργεια σουσαμιού στο πλαίσιο της ΚΑΠ 2028–2034.

Ως αρχικό επίπεδο τεχνικοοικονομικής αξιολόγησης προτείνεται ενδεικτική μοναδιαία στήριξη 600 €/ha – 60 €/στρέμμα.

Η τελική μοναδιαία τιμή, η έκταση αναφοράς, ο συνολικός προϋπολογισμός και οι ειδικοί όροι επιλεξιμότητας θα πρέπει να καθοριστούν από τις αρμόδιες αρχές με βάση το τελικό ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο, τα επίσημα στοιχεία των καλλιεργούμενων εκτάσεων και αντιπροσωπευτικά τεχνικοοικονομικά δεδομένα.

Η παρέμβαση προτείνεται να σχεδιαστεί έτσι ώστε η δημόσια στήριξη να συνδέεται με πραγματική παραγωγική δραστηριότητα, μέσω της δήλωσης της καλλιέργειας, της συγκομιδής, της τεκμηριωμένης εμπορικής διάθεσης και της δυνατότητας ιχνηλασιμότητας του παραγόμενου προϊόντος.

Η ανάπτυξη της καλλιέργειας δεν προτείνεται ως μέσο πλήρους υποκατάστασης των εισαγωγών, αλλά ως δυνατότητα δημιουργίας μιας οργανωμένης, ανταγωνιστικής και οικονομικά βιώσιμης ελληνικής παραγωγικής αλυσίδας, η οποία θα μπορεί να καλύπτει μέρος της εγχώριας ζήτησης και, εφόσον αναπτυχθεί επαρκής παραγωγική βάση, να απευθύνεται και στην ευρωπαϊκή αγορά.

Για τους λόγους αυτούς, προτείνεται το σουσάμι να αποτελέσει αντικείμενο αυτοτελούς τεχνικοοικονομικής και θεσμικής αξιολόγησης κατά τον εθνικό σχεδιασμό της ΚΑΠ 2028–2034.

Παράρτημα Α Πηγές και επιστημονική βιβλιογραφία

- [1] ΥΠΑΑΤ (2014). Σουσάμι. Τεχνικό ενημερωτικό υλικό.
https://www.minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/Aromatika_Fyta/sousami301214.pdf
- [2] Έκταση ΟΣΔΕ 2025. Εκτίμηση εργασίας των υποβληθέντων κειμένων περίπου 560 ha. Προτείνεται επιβεβαίωση από επίσημη εξαγωγή ΥΠΑΑΤ πριν από τον οριστικό σχεδιασμό.
- [3] CBI. What is the demand for grains pulses and oilseeds on the European market. Στοιχεία εισαγωγών 2024.
<https://www.cbi.eu/market-information/grains-pulses-oilseeds/what-demand>
- [4] Κανονισμός (ΕΕ) 2021/2115. Άρθρα 32 έως 34 για συνδεδεμένη εισοδηματική στήριξη.
<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj>
- [5] Pabuayon I.L.B., Singh S., Lewis K.L., Ritchie G.L. (2019). Water Extraction and Productivity of Cotton Sorghum and Sesame under Deficit Irrigation. *Crop Science* 59, 1692–1700.
<https://doi.org/10.2135/cropsci2019.03.0143>
- [6] Baştuğ R., Karaca C., Büyüktaş D., Aydınsakir K., Dinç N. (2021). The effects of deficit irrigation practices on evapotranspiration yield and quality characteristics of two sesame varieties grown in lysimeters under the Mediterranean climate conditions. *Irrigation Science* 39, 587–606.
<https://doi.org/10.1007/s00271-021-00732-4>
- [7] Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στρατηγικό Σχέδιο ΚΑΠ Ελλάδας 2023–2027 και τροποποιήσεις.
https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans/greece_en
- [8] ΥΠΑΑΤ (2026). Δημόσια Διαβούλευση για τη Νέα ΚΑΠ 2028–2034.
<https://www.minagric.gov.gr/for-citizen-2/1731-dimosia-diavoylefsi-gia-ti-nea-kap-2028-2034/19745-diavouleushkap-2028-2034>
- [9] ΥΠΑΑΤ (22 Ιουνίου 2026). Αυξημένες τιμές για τις συνδεδεμένες ενισχύσεις του έτους 2025. Κτηνοτροφική σόγια 608 €/ha.
<https://www.minagric.gr/2013-04-05-10-13-09/ministry-example/ypaat-grafeio-typou/deltiatypou/19573-dt220626>
- [10] Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021). RASFF Annual Report 2020.
https://food.ec.europa.eu/system/files/2021-08/rasff_pub_annual-report_2020.pdf
- [11] Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1793 και οι εκάστοτε τροποποιήσεις του.
https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2019/1793/oj
- [12] Gourgouletis N., Bariamis G., Baltas E. (2020). Water Saving Potential in the RBD of Thessaly. *WSEAS Transactions on Environment and Development* 16, 226–236.
<https://doi.org/10.37394/232015.2020.16.23>
- [13] Petsoulas C., Tsitouras A., Evangelou E., Kargiotidou A., Pankou C.I., Vlachostergios D.N. (2026). UAV Remote Sensing for Drought-Adaptive Sesame Breeding Flight-Altitude Benchmarking Predictive Modelling and Composite Stress Tolerance Indexing. *Remote Sensing* 18(13), 2181.
<https://doi.org/10.3390/rs18132181>
- [14] Kairis O. et al. (2022). Identifying Degraded and Sensitive to Desertification Agricultural Soils in Thessaly Greece under Simulated Future Climate Scenarios. *Land* 11(3), 395.
<https://doi.org/10.3390/land11030395>

[15] Τράπεζα της Ελλάδος (15 Δεκεμβρίου 2023). Δημοσίευση ενδιάμεσων αποτελεσμάτων των μελετών για την τρωτότητα και τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Ελλάδα.

<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=1a36875d-52eb-4dec-b46a-02eeeba09961>

[16] Περιφέρεια Θεσσαλίας (2025). Περιφερειακός Σχεδιασμός Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή και έγκριση από το Περιφερειακό Συμβούλιο.

<https://www.thessaly.gov.gr/exipiretisipoliton/488>

[17] Petsoulas C., Evangelou E., Tsitouras A., Aschonitis V., Kargiotidou A., Khah E., Pavli O.I., Vlachostergios D.N. (2022). Spectral Reflectance Indices as a High Throughput Selection Tool in a Sesame Breeding Scheme. Remote Sensing 14(11), 2629.

<https://doi.org/10.3390/rs14112629>

[18] Akin F., Cemek B. (2025). The effects of different water deficit levels on yield and water use productivity of sesame irrigated by subsurface drip irrigation. Irrigation Science 43, 995–1013.

<https://doi.org/10.1007/s00271-025-01033-w>

[19] Gholamhoseini M. et al. (2026). To shatter or not to shatter synthesizing biology and engineering for mechanised harvesting of sesame. OCL 33, 12.

<https://doi.org/10.1051/ocl/2025043>

[20] Tamburini G., Bommarco R., Wanger T.C., Kremen C., van der Heijden M.G.A., Liebman M., Hallin S. (2020). Agricultural diversification promotes multiple ecosystem services without compromising yield.

Science Advances 6(45), eaba1715.

<https://doi.org/10.1126/sciadv.aba1715>

[21] CBI (2024). Entering the European market for sesame seeds.

<https://www.cbi.eu/market-information/grains-pulses-oilseeds/sesame-seeds/market-entry>

[22] Ευρωπαϊκή Επιτροπή (10 Νοεμβρίου 2025). The CAP 2028–2034 proposal explained fairer better targeted income support for farmers.

https://agriculture.ec.europa.eu/media/news/cap-2028-2034-proposal-explained-fairer-better-targeted-income-support-farmers-2025-11-10_en

[23] World Bank WITS / UN Comtrade. Greece Sesamum seeds imports by country 2024, HS 120740.

Συνολική ποσότητα 39.103.100 kg και αξία 82.506.000 USD. Πρόσβαση 5 Οκτωβρίου 2026.

<https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/GRC/year/2024/tradeflow/Imports/partner/ALL/product/120740>

[24] Oesterreichische Nationalbank. ECB reference rates. Μέση ετήσια ισοτιμία 2024: 1 EUR = 1,0824 USD.

Μετατροπή της αξίας εισαγωγών: 82.506.000 / 1,0824 ≈ 76.224.131 EUR.

<https://www.oenb.at/isawebstat/stabfrage/createReport?lang=EN&report=2.14.5>

[25] IndexBox. Europe's Sesame Seed Market: Volume to Reach 179K Tons and Value \$457M by 2035.

Στοιχεία 2024: εισαγωγές στην Ευρώπη 180.000 τόνοι, αξίας 462 εκατ. USD. Πρόσβαση 5 Οκτωβρίου 2026.

<https://www.indexbox.io/blog/sesame-seed-europe-market-overview-2024/>

Παράρτημα Β Συνοπτικά στοιχεία τεκμηρίωσης

Στοιχείο	Τιμή ή εύρημα	Πηγή
Ιστορική έκταση	200.000–300.000 στρ.	[1]
Έκταση αναφοράς 2025	Περίπου 5.600 στρ. προς επίσημη επιβεβαίωση	[2]
Ελληνικές εισαγωγές 2024	37.800 t	[3]
Γερμανία Ολλανδία Πολωνία 2024	34.700 / 22.100 / 12.500 t	[3]
Ευρωπαϊκές εισαγωγές συνολικά 2024	Περίπου 180.000 t	[25]
Υδατική ζήτηση Θεσσαλίας	Γεωργία έως 95% της συνολικής ζήτησης	[12]
Ενδεικτικές ανάγκες βαμβακιού και αραβοσίτου	499,1 και 529,9 mm στη μεθοδολογία της μελέτης	[12]
Ελληνικό πείραμα 2025	588 εγγραφές υπό δύο υδατικά καθεστώτα	[13]
Διαφορά νερού στο ελληνικό πείραμα	135 mm μεταξύ μεταχειρίσεων όχι συνολική απαίτηση	[13]
Ελληνική έρευνα 2020– 2021	24 γενότυποι κανονική και όψιμη σπορά	[17]
Συγκριτικό πείραμα άρδευσης	Χωρίς σημαντική μεταβολή απόδοσης σουσαμιού στο συγκεκριμένο πείραμα	[5]
Μεσογειακή ελλειμματική άρδευση	Αποδοτικότητα νερού και απόδοση χρειάζονται κοινή αξιολόγηση	[6], [18]
Κτηνοτροφική σόγια τελικό ποσό 2025	608 €/ha	[9]
Προτεινόμενο ποσό σουσαμιού	600 €/ha ή 60 €/στρ. προς αξιολόγηση	Παρούσα πρόταση
Παραδοχή σεναρίων	130 kg/στρ. χωρίς θέσπιση ελάχιστου ορίου	Παρούσα πρόταση